

mennél előbb szerencsésen fel-épülhessen, és mind a Publicumnak, mind magának hasznát és előmenetelét folytathassa.

Mindnyájott szíves köszöntése mellett barátságos szeretetibe rekesztett Vagyok az Urnak Miskolcz 25-e Majus 1784.

igaz szívességgel le-kötelezett szolgálja

SZAKÁCHY PÁL

* * *

Eger püspöki város bírása és tanácsa közhírré teszi, hogy Brezovszky Erzsébet nemes úrnő, Imrech József felesége, Szt. Miklós-téri házáat a rác nemzetnek 770.—rajnai forintért eladta.

Nos N. N. Judex et Senatus Episcopalis Civitatis Agriensis damus pro memoria, quibus expedit Universis Praesentium per vigorem significantes; quod Nobilis Domina-Elisabetha Brezovszky Egregii Domini Josephi Imrech Conthoralis coram Nobis personaliter constituta, vivae vocis Suae ministerio fassa sit, et retulit hunc in modum: qualiter nempe eadem Fatens assumptis in se haeredesque Suos, et Successores suos utrisque Sexus Universos oneribus, et gravaminibus, ac etiam Evictione Legali contra quoscumque Legitimos Impetitores certis et rationabilibus de causis animum Suum ad id moventibus, et inducentibus, Domum Suam Oneri Communi obnoxiam, et in ipsam Fatentem a Patre Suo Michaële condam Brezovszky jure optimo devolutam, in Platea Sancti Nicolai Vicinisque Joannis Mega Cellario ab una, et Domo Nationis Rascianicae partibus ab altera Situatam, existentem habitam, Sub eodem onere Nationi Rascianicae in et pro Florenis Rh. Septingentis Septuaginta idest Rh. f 770. jure perennali et irrevocabiler vendidisset, tradidisset, et per manus assignasset perpetuo tenendam, habendam, et pacifice possidendam, Uti etiam vendidit, tradidit, et per manus assignavit, Nullum jus nullamq. juris proprietatem pro Se Suisque reservando, Sed neque Contradictore ullo apparente, Salvo tam Jure Dominalipermanente, harum Nostrarum Vigore et Testimonio Literarum. Datum ex Senatu Agriae Die 22-a Aug. Anno Domini 1759. o.

(L. S.)

Extradatum per me Praefatae Civitatis

Juratum Vice Notarium Joanem Ország

Dr. BAKOS JÓZSEF:

ADATOK TAVASI LAJOS ÉLETÉHEZ ÉS MUNKÁSSÁGÁHOZ

A magyar nevelésügy haladó munkásai között tartjuk számon Tavasi Lajost is. Életéről és munkásságáról a magyar neveléstörténelem művelői eddig is sok értékes anyagot hordtak össze. Megjelent válogatott műveinek gyűjteményes kötete is. (»Tavasi Lajos Válogatott Pedagógiai Művei.« Bp. é. n.) Az alábbiakban közölt, kéziratban maradt levél és a hozzá fűzött néhány megjegyzésünk még teljesebbé teszi Tavasi életművével kapcsolatos ismeretünket.

Itt közölt levele 1866-ban kelt Iglón. A címzett a sárospataki kollégium könyvtára. Tavasi ui. c levél kíséretében küldi meg munkáit a pataki könyvtárnak:

»Szepes-Igló. Junius 10-kén 866.

A S. N. Pataki akadémiai fő-intézetnek,
illetőleg
Könyvtárának Tisztelet!

Mint valaha — még 1827. 28. 29. és újból 1831-ben a S. Pataki collegiumnak tanítványa, hálás emlékezetnek a szálai folytonosan fűzve tartják lelket

a szellemi Anyához. S a mit a felserdült gyermek erdön, mezőn, berken-gyümölcsökben szedgetett, azt az Anyának is jön bemutatni. „Tessék! édes Anyám!”

Nevelői-tanári pályámon néhány apró munkát adtam már ki, különösen még 1848. előtt. Ezt hozom ajándokul a könyvtárnak, ha — a hazai irodalom kiegészítéseül oda sorolni, befogadni méltatják.

1. Két tanhírlemény 1845/6. és 6/7-ről a pesti ev. gymnáziumról.

2. Nevelési emléklapok I. II. III. és IV-ik V. és mint a magyar tanítói gyűlésnek dolgozatait VI-ik füzetek.

3. Tanoda és Egyház v. Tanítónak levelei egy paphoz.

4. Két tanszéki beszéd. (Míg egy másik ilyenemű kiadvány már elfogyott.)

5. Winke über Schulreform in Igló.

6. Nevelői emlékül. (gyenge s sajtóhibás vereszet).

7. Erstes Jahresheft des Zipser Schullehrer Vereins. 866.

(Balaton-Füredi emlék-vers. Elfogyott. Az Egyházi s más lapokban régebben megjelent cikkeim a nagy tengerbe elfolytanak.)

S. Patakon tanultam a Hazát szeretni, az életben a Hazáért dolgozni, 48-ban a Hazával örülni, 49-ben érette szenvedni, 49-után vele sirni, meg azután tünni, — most élek, hogy még vele s érette remélhessek. A remény az ifjúságban van, azért fűzöm éltem fonálát az ifjúsághoz, nevelgetek, tanítgatok szerény működésben az Iglói főgymnáziumnál. Itt is a haza gyermekei vannak, e föld is szent, ezt is a Hon ege takarja.

Más s erősebb kezek viszik már a nevelészeti irodalmat is, de a múltnak szárait azoknak sem szabad befonatlanul hagyni a gyeplőszárból.

Ezzel-kérve munkácskáimnak a könyvtárba befogadtatását, hálás és kegyeletos lekötelezéssel vagyok s maradok az Akadémiai S. Pataki fő-tanintézetnek s annak könyvtári Elöljáróságának alázatos Szolgája

Dr. Tavasi Lajos.

Balaton-Füredi emlék-vers. Elfogyott. Az Egyházi s más lapokban régebben megjelent cikkeim a nagy tengerbe elfolytanak.)

S. Patakon tanultam a Hazát szeretni, az életben a Hazáért dolgozni, 48-ban a Hazával örülni, 49-ben érette szenvedni, 49-után vele sirni, meg azután tünni, — most élek, hogy még vele s érette remélhessek. A remény az ifjúságban van, azért fűzöm éltem fonálát az ifjúsághoz, nevelgetek, tanítgatok szerény működésben az Iglói főgymnáziumnál. Itt is a haza gyermekei vannak, e föld is szent, ezt is a Hon ege takarja.

Más s erősebb kezek viszik már a nevelészeti irodalmat is, de a múltnak szárait azoknak sem szabad befogatlanul hagyni a gyeplőszárból.

Ezzel-kérve munkácskáimnak a könyvtárba befogadtatását, hálás és kegyeletos lekötelezéssel vagyok s maradok az Akadémiai S. Pataki fő-tanintézetnek s annak könyvtári Elöljáróságának alázatos Szolgája

Dr. Tavasi Lajos.

Megjegyzések: 1. A pataki kollégium régi anyakönyveiben megtaláltuk a pataki diák, *Teichengrüber* Lajos adatait is. Ezeket az adatokat is most közöljük először.

Az »*Informatio semestris prioris 1827*« a pataki diák Tavasira vonatkozó bejegyzései a következők: aetas: 13, confessio: Aug. Conf., natio: Hung., locus natalis: Iglovia, comitatus: Scepus, pater: Martinus, conditio: plebejus... Osztályzata minden tárgyból: 1. A tárgyak: Corneli Nepotis versio, resolutio syntactica, Cellarius, jus patrum, antiqua geographia, arithmetica, stilus. Megjegyzi továbbá a bejegyzés, hogy »in stilo Hungarico exercentur« a tanulók. Az »*Informatio semestris posterioris 1828*« bejegyzései azonosak a fentebb közöltekkel, csak az általános megjegyzés szövege alakult át így: »Exercitia Hungarica scribunt et in Latinum transvertunt.«

A »*Tabella Censuralis Syntaxistarum Inferiorum in J. Collegio Ref. S. Patakiensi anno 1827—28. discentium exhibens*« bejegyzései szerint a közvizsgálatokon megméretett *Teichengrüber* Lajos is. A bejegyzés tanúsága szerint származása: plebeius és a pataki iskola szolga diákja volt (*famulus*) [»conditionem civilem: Plebeius, — conditionem scholasticam: Famulus.—] A tantárgyakból elért kalkulusai: Historia Religionis revelatae: recte, Syntaxi Linguae Latinae: bene, Cornelio Nepote: recte, Geographia Antiqua: recte, Jure Patrio: praestans, Libro memoriali Cellarii: laudabilis, Arithmetica: bene, Stilo: bene.

Az 1829-es bejegyzésekből megtudjuk, hogy a 15 éves szolgadiák az előző években elért eredményeket mutatja fel, s hogy »in conceptibus et stilo Hung. exercetur«. A pater, tutor aut curator rovatban már nem apja neve szerepel, hanem Maria Scholz. Ennyit a levélben is emlegetett pataki diák voltáról. (Tájékoztatásul még annyit, hogy a *classisok* a következők voltak. 1. Mixta [*Declinista*], 2. Coniuncta, 3. Grammatica, 4. *Syntaxis Inferior*, 5. *Syntaxis superior*, 6. Rhetorica, 7. Poetica, 8. Oratoria, 9. Logica.)

2. A »*Nevelői Emlékül Növendékemnek*« (Pest, 1854.) című munkájával kapcsolatban kritikai megjegyzést is tett a szerző a fentebb idézett levelében. Valóban gyenge versezetek vannak benne, de *Tavasi* Lajos életművének teljesebb megismerése szempontjából mégis sok esetben forrásértékű versek. »A szónak emberképző hatalmát« valló és hirdető pedagógus pl. nem véletlenül versel e füzetében a szó hatalmáról. Gyatra a versbeli megfogalmazás, de pedagógiai elveit tömören hirdeti pl. e sorokban is:

»kiválóan pedig az oktatásnak
működelmi nagy tere,
És az egész elmehaladásnak
Szó az igaz tengelye...«

Ezekben a sorokban is a *felolvasó módszer*, a *diktálás ellen* agitál.

Bánffy Miklóshoz írt búcsúversében szinte összefoglalja nevelési elveit, s amikor arról versel, hogy

»Vezérelni nem egy lelket,
Lelkeket hivatásom...«

a magánnevelés, a házi tanítóság ellen szól. A kényszerből házitánító kiegyenesedett derékkal kéri:

»...adjanak csak nékem
Gyermekteljes tanodát...«

3. Az itt közölt levélben is bizonyosságot találunk arra, hogy az 1848-as napokat nem tagadta meg. Bízott a nemzet erejében, mégis nagy lelki erő kellett ahhoz, hogy 1854-ben már ezeket a sorokat vesse papírra:

»Irodalmunk munkásaul
Szándékom beállani,
...tollal is szeretnék
Munkálni hazám javán...«

De józan realitással látja egyéni sorsát:

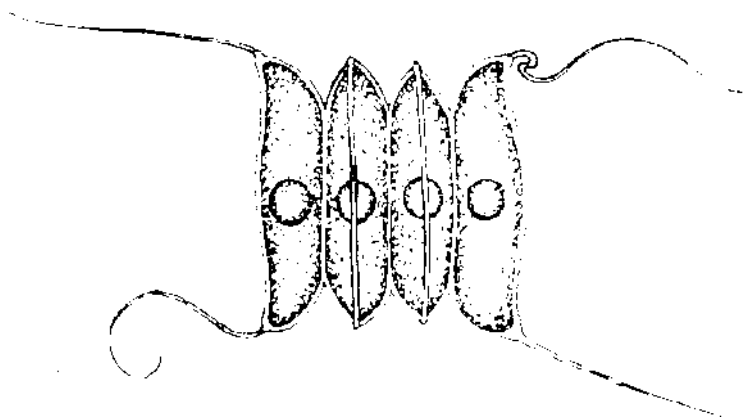
»Magányba vonulok vissza:
Kenyerem, ha leszen-e?
Nem tudom, de lesz lelkemnek
Munkálási creje.
A jövődő nem kecsgetel,
De mit múltam összeszedett
Lelkemben megőrizem.«

Hogy valóban igaz érzésekről énekelt versében, arról élete is tanúskodik. Levélét elsősorban azért tartottuk közlésre méltónak, mert egy nagy nevelő vall benne magáról, s amit vall, tanulságul szolgálhat a másnak is.

A *Scenedesmus mirandus* Hortobágyi ábrája

Die Figur von Scenedesmus mirandus Hort.

A Botanikai Közlemények 1945. évi XLII. kötetének (edit.: 1947.) 1—2. oldalán írtam le a Bellyei-tóból a fenti zöldalgát. Dolgozatomban részletesen ismertettem az új növény morfológiáját, rendszertani helyzetét és az előfordulásakor: augusztusban megfigyelt növényegyüttes minőségi és mennyiségi viszonyait. A *Scenedesmus mirandus* Hort. ábrája azonban hiányzott a leírás mellől. Ezt a hiányt pótolom most, amidőn az eredeti ábrát kétfélezereszeres nagyításban közrebocsatom. A sejtek mérete $13-14 \times 3,3-3,8$ mikron; a tüskék hossza 12—14 mikron.

Scenedesmus mirandus Hort.
Nagyítás (Vergrößerung): 2000 \times .

Dr. Hortobágyi Tibor.